

Tekenen in de Tijd 165

18-24 september 2022

Deze zondag was de Sint-Martinusparochie bijeen voor de jaarlijkse parochiedag. Na afloop van de eucharistieviering waren er workshops over de betekenis van de kerk voor de Utrechtse samenleving. Erik Borgman denkt in de lijn van paus Franciscus na over deze gelovige bijdrage.

Zondag 18 september waren we bij elkaar voor de jaarlijkse parochiedag. Na een gezamenlijke eucharistieviering in de Rafaëlkerk konden we elkaar bij een soep-met-broodjeslunch ontmoeten. Daarna waren er verschillende workshops. Op deze manier gaat onze Sint-Martinusparochie verder op het pad van bezinning dat is ingezet met de bijeenkomsten in het kader van het synodaal proces. De vraag die deze zondag centraal stond, was in welke zin de rooms-katholieke gemeenschap van betekenis kan zijn in de samenleving van onze 900-jarige stad.

Nu valt dat niet altijd mee, want de samenleving stelt nogal eens eisen waar wij als kerk nu juist niet aan moeten willen voldoen. Dat we altijd efficiënt en effectief moeten zijn, bijvoorbeeld, terwijl er zoveel mensen zijn die niet efficiënt en effectief zijn en het de opdracht is van de kerk zich ervoor in te zetten dat hun waardigheid zichtbaar wordt. Dat we precies weten wat we willen doen en willen zijn, is een andere eis. Terwijl wij in de kerk allereerst proberen te luisteren naar wat God wil dat wij zijn en doen.

Toch is aanwezigheid in de samenleving een opdracht voor de kerk. Al in 2013, het eerste jaar van zijn pontificaat, schreef paus Franciscus:

Door [het] model [dat Jezus voorleefde] gefascineerd, willen wij ons tot het uiterste in de maatschappij invoegen, delen wij het leven met allen, luisteren wij naar hun zorgen, werken wij materieel en spiritueel met hen samen in hun noden, verheugen wij ons met hen die vreugde hebben, huilen wij met hen die huilen, en zetten wij ons, schouder aan schouder met de anderen, in voor de opbouw van een nieuwe wereld.

Onze identiteit als kerk bewaren we niet door afstand te houden van de wereld en haar problemen. Alsof wij er niets met haar te maken zouden hebben, of in het bezit zouden zijn van alleen voor ons werkzame antwoorden. De wereld is onze wereld, de pijn van de wereld is onze pijn, omdat het in Christus de pijn van God is. Paus Franciscus roept ons op werk te maken van de aansporing van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965), zestig jaar geleden:

Vreugde en hoop, verdriet en angst van de mensen van nu, vooral van de armen en van hun die – hoe ook – te lijden hebben, zijn ook vreugde en hoop, verdriet en angst van de leerlingen van Christus. Niets echt menselijks kan men vinden dat geen weerklank vindt in hun hart.

Wat paus Franciscus ziet als de christelijke eigenheid, formuleert hij in de regels die volgen op het citaat uit 2013 dat hierboven staat. We zetten ons als gelovigen samen met anderen in voor de opbouw van een nieuwe wereld. Dat doen wij echter '[n]iet als een verplichting, niet als een last ... maar als een persoonlijke keuze die ons

vervult van vreugde.’ Blijdschap om tot deze wereld te behoren en haar te mogen dienen, dat drukt volgens de paus de christelijke eigenheid uit.

De vraag is hoe wij deze blijdschap cultiveren. Doordat we ons ervan bewust zijn betekenisvol werk te doen, is het antwoord. Over dat betekenisvolle werk gingen de workshops.

In één workshop stond de vraag centraal hoe wij in de huidige omstandigheden kunnen doen wat de kerk altijd heeft gedaan: mensen helpen die extra hulp en ondersteuning nodig hebben. Caritas en diaconie, hoe geven wij die vandaag vorm? De andere drie workshops gingen over wat we in seculiere termen ‘duurzaamheid’ noemen. Paus Franciscus spreekt in zijn encycliek *Laudato si’* uit 2015 over zorg voor de aarde als ons gemeenschappelijke huis.

Er was een meer praktisch gerichte workshop, opgezet door Ineke Malsch en Chantal Goetheer, waarin ideeën werden uitgewisseld over hoe wij praktisch een duurzamer leven kunnen leiden. Er was een meer meditatieve workshop, waarin de augustijn pater Martijn Schrama de aanwezigen meenam naar kerkvader Augustinus en zijn gedachten over duurzaamheid: duurzaamheid van Gods schepping en duurzaamheid van ons leven met God. De meditatieve sfeer werd versterkt door bijpassende zang. Vanuit het Huis van Dominicus presenteerden Hermen van Dorp en ik een paar grondgedachten uit de encycliek *Laudato si’* en probeerden wij duidelijk te maken wat de eigenheid is van de benadering van de paus.

Deze eigenheid zit in hoge mate in de nadruk op het spirituele aspect van onze omgang met de andere schepselen met wie wij een gemeenschappelijk huishouden vormen. De paus neemt in *Laudato si’* nadrukkelijk afstand van uitsluitend technologische oplossingen – meer windmolens, meer elektrische auto’s – en breekt in hoge mate met het idee dat wij rentmeesters van de schepping moeten zijn. Een rentmeester staat buiten wat hij beheert, maar wij zijn deel van de schepping. Precies dat moeten wij gaan inzien en daarnaar moeten wij leven. Het gaat er dus niet om dat wij de ecologische crisis oplossen zoals wij gewend zijn een probleem op te lossen. Zelfs niet met het oog op de kwaliteit van leven voor onze kinderen, hoe eerbaar het ook is om onze kinderen de kans te willen bieden een goed leven te leiden. Maar dan zetten we de andere schepselen opnieuw in voor onze doelen. Het gaat er de paus daarentegen om dat wij zelf een goed leven leiden. Hij schrijft:

Wij moeten ons realiseren dat de waardigheid van onszelf op het spel staat. Wij zijn de eerste belanghebbenden om een planeet door te geven die bewoonbaar is voor de mensheid die na ons zal komen. Het is een drama voor onszelf, omdat dit verwijst naar de betekenis van onze doorgang op deze aarde.

Zijn we mensen die vernietigen of mensen die opbouwen en tot bloei helpen brengen? De paus vindt dat wij dat laatste zouden moeten willen zijn.

Dit maakt de boodschap van de paus een boodschap van hoop. Wij kunnen allemaal vandaag nog beginnen om liefdevol en met respect met de andere schepselen om te gaan. Duurzaamheidsproblemen worden vaak groot en abstract gemaakt: het gaat over *de* landbouw, *de* CO₂-uitstoot, *de* biodiversiteit. Die uitstoot in significante mate terugbrengen en de teruggang van de biodiversiteit stoppen ligt niet in onze individuele macht. Daarom leiden met name veel jongeren aan wat wel ‘klimaatstress’ wordt genoemd: er dreigt iets heel ergs en ik kan daar niets aan doen. Pas als we ophouden te denken in wereldomvattende problemen en daarom wereldomvattende oplossingen, kunnen we weer zien wat de betekenis is van ons

eigen handelen. Wij moeten zorgen zoals God zelf zorgt volgens het evangelie: 'Vijf mussen kosten maar twee stuivers, nietwaar? Toch wordt niet één daarvan door God vergeten', zegt Jezus (Lucas 12,6; vgl. Matteüs 10,29). God zorgt niet voor *de* mussen, *de* vogels, *de* dieren. God zorgt voor deze mus, en deze, en deze. Voor dit dier, en dit, en dit. In deze zorg nodigt hij ons uit te participeren.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus